

SZÁSZVÁROS ÉS VIDÉKE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Előfizetési árak:
Egész évre — — 240 L | Negyed évre — — 60 L
Fél évre — — 120 „ | Egyes szám ára — — 6 „
Nyilttér szavanként 6 L.

Alapította: Ifj. Szántó Károly.
Felelős szerkesztő: Dr. BOCZ SOMA
Kiadóhivatal: „Szászvárosi Könyvnyomda Rt.“

Megjelenik minden vasárnap.
Mindennemű pénzküldemények a „Szászvárosi Könyvnyomda Rt.“ címére küldendők.
Hirdetések árszabály szerint. — Kéziratok nem adatnak vissza

Elővettük a hangfogót is.

Nyájas olvasó! Azért enyelgek most ilyen negédesen veled, mert megakaram magyarázni, hogy miért kellett hangfogót rakni arra a szárazfára, a melyik eddig úgy megsirt, ritt a kezünkben, mikor a mi magyar kesergőinket huztuk el rajta s amelyik olyan szilajon bugott fel néha, mikor egy-egy csattanósabb „eb ura fakó“-féle nótával verbunkost muzsikáltunk virtusbaramázott, sarkantus csizmád alá. A kenyérmezei magyar hegedűsnek ugyanis ezután már fel kell raknia a nótafára a hatóságilag előirt, szabványos hangfogót is, mivelhogy a magyar rithmust nem bírja meg a hivatalos kóta.

Ácsi! más hangnemet rendelt a vármegye s a vidéki magyar hegedűsnek megüzente, hogy: lassabban a testtel!

Nyájas olvasó, te is jól tudod, hogy mik lehetnek a kellemetlen következményei az ilyen izeneteknek, ennél fogva nem új dolog előtted, ha megvallom, hogy a vidéki ujságírás kapálatlan, kopár mezején, nagyon tövises a gazdálkodás mostanában. Mióta az a fránya optánsper, meg az a selyma gyulafehérvári kabalás história felkavarták egy kissé a szélcsendet, azóta egyre-másra vihart arat (hacsak nem regáti magvakat vet a pennaszántotta barázdákba) a vidéki szófaragó magyar ember. Egyáltalán nincs kizárva, hogy egyetlen napon is ne éppen hatszor csapjon belé az istennyila nyomtató szerünkbe és tollforgató műhelyünkbe, mint abba a bizonyos suhai száraz malomba!

Még hacsak a betürovó embert kerülgetné a szele a Baraganok tájékairól kerekedő viharok, hát nem volna nagy baj, mert vagy bennünk egy kis tapasztalat a „hüvösebb tájékok“ irányában, hová az ilyen szelek elszokták sodorni a magyar ujságcsinálókat, (probatum est!), de meg különben is megvolnánk immár eléggé edzve az ilyen fergeteges időkkel szembe is tudunk nézni a viharral, szinte kedvünkre való a nótával aposztrofált, alanti gyöngyélet:

„Ha látom a fergeteg elejét,
Begyűröm a süvegem tetejét,
Csak úgy nézem az időt alóla,
Még a jég is visszaperreg róla.“

Mi tehát nem vagyunk ijedősek és kényesek se az istennyilával szemben, hanem féltjük a nyomtató szerűt s a sajtó készségeket, hogy elhamvadnak, ha beléjük csap a ménkö!

Ezért vagyunk kényszerülve arra, hogy ezután csak hangfogóval énekeljük bánatos, bus szántogató dalainkat. Egy kicsit bajos és megalázó ez a szájlapintás, mert pl. a zsendülő élet cenzurázatlan hírnökei, Istennek kedves madárkái egészen szabadon trillázhatnak a megkésett tavasz jöttének. Talán azért, mert nekik az alkotmány nem biztosította külön és visszavonhatatlanul: a gondolat és sajtószabadságot. Őket nem lehet traktálni efféle „nesze semmi, fogd meg jól!“-féle bohóságokkal.

A gondolat s a fantázia szabadon szárnyaló tollasairól szólván, mi is elismerjük a mi egyenes, szárazföldi észjárásunkkal, hogy a „lég“: az más, mint pl. a konszolidáció „légköre“. A fura csak az, hogy az egyik meg van, a másikat meg meg kell csinálni! A Teremtő, úgy látszik, nem tartotta érdemesnek ezt megszerkeszteni. Rábizta, — mint a tények mutatják, — derék munkatársaira: a liberális urakra. Na, de ide már feltesszük a hangfogót, mert muszáj!

Summa summárum: a hangfogó, a szájkosár és a többi specialitás, mind arra való, amint bizonyítgatják, hogy folytassák az Alkotó félben hagyott mesterművét. S ha már muszáj, hidjuk el mi is, hogy ez így van. Azt is elhisszük, hogy a végsikerhez csak éppen a mi megrendszabályozásunk hiányzott még. Most már ez is meg van. Tehát: nemsokára meglesz a konszolidáció is és mindörökre bezárul a gyulafehérvári kabala is.

Addig azonban — nyájas olvasóm, — hogy üssük agyon az időt valamivel, lapítsd a szádra te is a tenyeredet s dudorásszad hangfogós tompulattal és suttogva, velünk együtt, e kedves, politikamentes melódiát:

„Magadba várhatsz . . . stb.“

G. F.

A városházáról.

Az új városi tanács megalakulása óta m. hónap 24-én tartotta a tanács állandó választmánya első ülését, melynek nevezetesebb tárgyai között szerepelt a folyó évi költségvetés s ennek nemcsak kiadási, hanem bevételi oldalán is jelentékeny tételeket módosított, nagy összegeket törölt a választmány. Az előbbi tanács, hogy azt a hiányt pótolja, melyet több taxának a kormány rendelete nyomán törlése vagy mérséklése okozott, egy újabb taxa beállítását tervezte a városba behozott áruk értéke után. Az állandó választmány ezt a taxát nem fogadta el. A harmadik s már hosszabb idő óta üresedésben levő városi bába helyére

Budoionét választották meg. Elhatározták a váile corbului erdőrézben kivágott magfák elárverezését. A valea rea havasi erdőrézben 2499 öl bükküzifa várja leusztatását, ennek és egyéb sürgős erdészeti teendőknél elvégzéséhez azonban 270459 lei fedezet szükséges. Az állandó választmány folyósítja ezt, de nem lévén készlete, elhatározza, hogy a tanácstól engedélyt kér egy pénzügyi folyó számla nyitására. Kimondotta az állandó választmány azt is, hogy az erdőtisztításból származó farakások elárverezése alkalmával, ha látja, hogy a városi lakosság igényei ki vannak elégítve, megengedi, hogy a környékbeli falvak lakosai is vevőkként szerepeljenek. Tudomásul vette az állandó választmány, hogy Herlea Sándor a mezőgazdasági kamara kinevezése alapján a tanácsban viselt tagságáról lemondott.

A városi tanács, mely a régi képviselőtestület örökösének mondható, pénteken, m. hó 30-án d. u. 4 órakor tartotta első ülését, melynek napirendje a következő volt: 1. A polgármester jelentése a polgármesteri teendők átvételéről. 2. Intézkedés a tanácsban megürült tagsági helyek betöltése iránt. 3. Egy pénzügyi folyó számla-hitel megszavazása erdészeti munkálatok költségeinek fedezésére. 4. A folyó évi költségvetés. 5. Esetleges indítványok. A gyűlés lefolyását és határozatait jövő számunkban fogjuk olvasóinkkal ismertetni.

Megalakult az elesett hősök kegyeleti bizottsága.

E hó 25-én a román kaszinó helyiségében, nem valami tulságos nagy érdeklődés mellett, megalakult az országos kegyeleti bizottság szászvárosi tagozata. A lelkes gyűlés, noha tapasztalható volt a nagy közönség részéről megnyilvánuló közömbösség a hősök mindenkire nézve kötelező kegyeleti kultuszával szemben, mégis lélekemelő egyöntetűséggel mondotta ki a helyi bizottság megalakulását. Különben a gyűlésen a távol levő Macici ezredes elnök helyett, Domşa Vazul esperes alelnök prezideált, ki ismertette az országos bizottság alapszabályait s a megalakítandó helyi bizottság feladatait. Az előadói tisztet Madgearu őrnagy titkár töltötte be, ki beszámolt a hősi halottak közös temetőben való elhelyezéséről, a hősi halottak nemzetiségi és felekezeti statisztikájáról, majd a közös temető rendezési munkálatairól, melyeket eddig a 92-ik gy. e. házilag teljesített. Minthogy a temető ingyenes körülkerítésére meghívott polgármesteri ankét — az új polgármester első hivatalos köztevékenysége — fiaskóval végződött, ezért a bizottság a szükséges összeg előteremtése, de meg a megfelelő diszítések, parkirozás céljára is, kimondta, hogy a legszelesebb mederben megindítja a tagsági gyűjtéseket. A rendes ta-

gok évi tagsági illetménye 60 leu, az alapító tagoké 500 leu, az örökös tagoké évi 1000 leu. A bizottság az összes egyletekhez meleg hangu felhívást fog kibocsátani, hogy felekezeti és nemzetiségi tekintet nélkül gyűjtsenek tagokat a kegyeleti bizottságba. Egyben fel fogja kérni a Nőegyleteket, hogy a saját nemzetiségű, illetve felekezeti hőseik sírját virágokkal díszítsék be, mint eddig is tették s kegyeletük megindító figyelmességét ezután is mutassák fel drága véreik csöndes hantjain — a közös hősi — temetőben.

A magunk részéről is hinni merjük, hogy a mi Nőegyleteink lelkes tagjai újra teleültek kéknefejecsekkel az új hantokat s eltekintenek attól a minden tekintetben bántó sérelemtől ami azáltal érte őket s egyházainkat, hogy teljesen a mi hírünk és tudtunk nélkül — önkényszerűleg telepítették át temetőinkből — az új, közös temetőbe drága halottainkat!

A tényeken már úgy sem változtathatunk, de a kegyeletünket mindig és mindenütt erkölcsi kötelességünk gyakorolni hőseinkkel szemben!

A ref. nőszövetség VI. vallásos estélye.

Ismét igazi lelki felüdülésben volt része azoknak, akik a március 25-iki vallásos estélyen megjelentek. Előkészítő ima és gyülekezeti ének után Glatz Róbertné mélyen átérve és a szívekbe átplántáló erővel szavalta Szabó Jenőnek, a küzdelmes sorsu, gondterhelt költőnek „Bethesda“ és „A Krisztust“ című szép költeményeit. Méltó visszhangja volt ennek a ref. dalárda női karának tiszta csengésű, szépen előadott dala. Mintegy kézen fogva vezetett ez át Millernek, a kiváló vallásos írónak Gönczy Irén által világos, átértő hangsúlyozással bemutatott áhitatos elmélkedésére: „Minden keresztény élete csak részlet töredék a krisztusi élet utánozásában“. Ezután Welthner Paulin urnő varázsolta vissza a lelkeket bájosan szép citerajátékával a mai kor — bizony sokszor frivol „hejjuhujjából“, elmúlt szép időknek tiszta, nemes szépségeibe. Jóleső érzéssel kell megállapítanunk, hogy a közönség a legteljesebb átérzést és méltánylást tanúsított a romantikus nemes zene iránt. Szintén a régi idők egyszerű emlékei közt jártunk a régi székelly iskola életéről szóló felolvasással. — Aztán Weltzer Hermina orgona- és Vig Imre hegedű-játékának művészetéről újat már nem mondhatunk, csakis az óhajt, hogy még minél gyakrabban részesülhessünk nemes élvezésükben. Végül Medgyessy Mancsi mély hatása szavalata következtét, ki hangjának is visszanyert tiszta csengésével, teljes átértéssel állította Krüzsély Erzsébetnek „Krisztus két fája“ című, tartalmas költeményében elénkbe, mint növekedett ugyan törzsből a jászolbölcsőnek és a keresztnek fája. Az ezekből támadt érzésekben önként zendült fel az ajkáról a bezáró gyülekezeti ének: „Itt van szívem, neked adom uram“.

Mikor a rendezőségnek, szereplőknek és a méltányló közönségnek köszönetet mondunk, előre is kérjük a bezáró április havi estélyre is az érdeklődést. Sőt kívánatosnak látszanék, hogy hónaponként egyszer a nyári időben is tartatnék egy-egy ilyen délután, mely alkalmat nyújt azoknak is lelki felüdülésre, akik nem kapnak a világias kedvteléseken.

— **Fürdőrend.** A helybeli kádfürdő bármely csütörtök, péntek, szombaton egész nap és vasárnap délelőtt, a gőzfürdő urak részére bármely szombaton délután van nyitva. Gőzfürdő hölgyeknek április hó 5-én és 26-án csütörtökön délután.

HIREK.

A cenzuráról

mindenki tudja, hogy . . . Nem, ez így nem jó lesz. Mi az ördögnek mondjam el a cenzuráról, amit ugyis mindenki tud róla? Inkább azokról a fehér ablakokról szólok, melyek oly gyakran tartják legujabban a fekete nyomtatott sorok szabályos egymásutánját. Szeszélyes figurájuk ezek az ablakok. Kisebkek, nagyobbak, minden elképzelhető formát mutatnak s e fehér türesség mögött mindenféle furcsa sejtések húzódnak meg, nagy rejtelmesen. Pompások az író hiúsága szempontjából ezek a vakablakok. Egészen bizonyosan mindenki neki fog a cenzor által adott kis fejtörő megoldásának, pedig nincs is díj kifizetve a legjobb rejtvény megoldónak. Mi lehet a fehérítés mögött, törli a fejét a békés olvasó? Megvan győződve, hogy csak valami egyszerű és pompás dolog, egy titok, már pedig ki nem kíváncsi a titkokra, elhallgatott vagy félig elmondott dolgokra? Neki fog nagy buzgalommal a cikk olvasásának, pedig az ablakok nélkül talán eszébe sem jutott volna azt elolvasni. Neki fog egyszer, kétszer, tizszer. A megmaradt részből kiki saját eszejárása szerint próbálja kiegészíteni a hézagokat. Mindenféle praktikával igyekszik a megmaradt alany ridegen elszakított állományát megkeresni, vagy a szomoruan buslakodó főnévnek szerez találót új jelzőt. Fantáziája mozgásba jön s a cikk megmaradt töredékeiből sokszor egy kerek egész kerül ki, egészen bizonyosan olyan tartalommal, mely sokkal inkább ingerelné a cenzort a vörös ceruza használatára, mint az eredeti cikk. Furcsák és sejtelmesek ezek a cenzor által teremtett fehér ablakok. Semmit sem mutatnak s prespektívájuk a fantázia szárnyán szélesedik, mélyül, az ablakok nagysága szerint. Szabad, nyílt mezők, melyeken szélesebben vágat a fantázia s két elszakított szó közé rejtelmes hosszú mesék szövődnek. Fehér leplek a cenzurázott helyek, melyek titkokat rejtegetnek, el nem mondott szavak, melyek époszt zengnek, az író lelkének virágai, melyeket májusi hó lepelt be s melyeket az olvasó kutatva keres, hogy életre támassza, hogy megmutassa azokat ismét az éltető napsugárnak. Meghalásra ítélt szavaknak regimentjét takarják e fehér ablakok, melyek azonban feltámadnak, csatasorba állanak, küzdenek, verekszenek és egyszer mégis csak győzni fognak!

—b—

— Ifj. Szántó Károly fejfája.

Vannak nemesszívű emberek, kik bár teljen az idő, fussanak a napok, megmaradnak azoknak, kik voltak a halottnak élete idején, hűséges, emlékező, melegsívű barátoknak. Senki nem kérte, semmi érdeke nem követelte, de úgy érezte Brasai Brutus ur, hogy az immár majd egy éve halott ifj. Szántó Károly elhagyott sírja nem maradhat jeltelen, és csendben, minden feltűnés nélkül egyszer csak ott állt a masszív, szép művű tölgyfeje a pusztasíron: jelölve egy küzdelmes élet örök pihenőhelyét s hirdelve egy nemesszívű barát áldozatkészségét.

— **Gazdasági és állatkiállítás Vajdahunyadon.** Az „Astra“ rendezésében a tavasz folyamán egy gazdasági és állatkiállítás fog megyni Vajdahunyadon. A megyénkben az első ilyen természetű kiállításra előre is felhívjuk gazdáink figyelmét.

— **A szászvárosi ref. egyház ódon templomának használhatóvá tétele céljából** évek óta küzdök az egyház mindenféle nehézségekkel. Legfőbb nehézség pedig a hívek anyagiakban való szűkölködése, mert sajnos, a maga erején kívül másra nem számíthat. Az állam támogatása nem terjed túl azon, hogy nemcsak az egyháztagokat terheli mértéken felül az adóterhekkel, hanem még az egyházi csekély ingatlan vagyon után is oly súlyos adókat szed, mintha ellenséges állam polgárainak megsarcolásáról volna szó. A város pedig? No igen, a városnál is elsírta keservét az egyház . . . és azzal maradt. Nincs hát menekvés, mint maga-magához és most, mikor a templom beomlással fenyegetett boltozatának kényszerű lebontása foly, az egyház vezetősége az ezzel a munkával járó költségeket a hívek külön megterhelése nélkül és az építési-alap kiméklésével óhajtana fedezni. Ez pedig lehetne volna abban az esetben, ha a hívek egyházi adótartozásait és pedig nemcsak a múlt évről hátramaradtak, hanem az erre az esztendőre is kivetett összegeket sürgősen befizetik. Az egyház vezetősége bizik abban, hogy felajdulása nem lesz pusztában elhangzó szó, hiszen már a szószelekről elhangzott buzdításnak volt szép eredménye, amennyiben számos özvegy sietett egész évi adójának befizetésével. Kellemtelen kötelessége lesz azonban a vezetőségnek, ha a múlt évről fennmaradt hátralékok végrehajtás útján leendő behajtása végett a közigazgatási hatósághoz lesz kénytelen fordulni.

— **Halálozás.** Bartha Mózes városunk derék polgára, a szászvárosi ref. egyház érdemes presbitere, hosszas betegeskedés után Déván elhalt 74 éves korában. Autobusszal Szászvárosra szállították a haza vágyó boldogultat s nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra a ref. temetőben m. hó 28-án.

— **A dévai és szászvárosi ref. testvér dalárdák estélye** nem husvét másodnapján, hanem husvét elsőnapján (vasárnap) este 9 órai kezdettel fog megtartatni a Transsylvania előadói termében. A tervbe veit szindarabok helyett — a legújabb miniszteri korlátozó rendelkezés miatt — a program ötletes művészi számokat fog hozni. Déváról, autobusszal érkező vendégeink elszálasolása érdekében ez uton is felkérjük a helybeli összmagyarságot a legszívélyesebb vendégfogadásra. A viszonzást váró látogatás derűs reményében — egyuttal az estélyen való teljes számú megjelenésre buzdítjuk a közönséget. Erkölcsi kötelessége minden magyar léleknek ott lenni, — felekezeti különbségre való tekintet nélkül — annyival is inkább, mert úgy a mostani szászvárosi, mint a pünkösdi dévai, közös előadás tiszta jóvedelme: templom javításra fog fordítatni. Ülőhelyek előjegyezhetők a Szöllőssy-féle üvegkereskedésben. Helyárak nem lesznek, de a program megváltás 40 leu. A rendezőség.

— **Olcsó vetőburgonya.** A „Camera Agricultura“ révén Szászváros 3 vagon németországi fajburgonyát fog kapni tavaszi ültetésre. Két fajta lesz kapható, egy nyári (Malkönig), 240 leies, és egy téli (Woltmann) 180 leies árban mm.-ként. Előjegyezni a városi gazdánál lehet.

— **Az alsópiáni szász gazdák műkedvelő előadása.** M. hó 24-én „Die Kirchenväter von Heltau“ című történelmi drámát mutatták be a „Transsylvania“ színpadán a derék falusi gazdák, Martini evang. lelkészük vezetése alatt. A megrázó erejű dráma a német hűség, becsületesség és lelkiismeretesség apotheozisa. A szereplők nagy igyekezettel

próbálták megjátszani e minden tekintetben klasszikus fajsúlyu dráma jeleneteit s jóakaratu törekvésüket hálásan jutalmazta a szép számú közönség.

— A helybeli gör. kath. dalárda április hó 6-án, pénteken este 9 órai kezdettel, a „Central“ szálloda nagytermében nagyszabásu műsor keretében vallásos-hangversenyt rendez, az újonnan építendő gör. kath. templom javára, melyre ezuton is minden érdeklődőt tisztelettel meghív a rendezőség. Belépődij tetszés szerint.]

— A 48 iki piskii csata legendás hő-sét, Bem tábornokot a székekelyek „apját“, Petőfi bálványképét, a lengyelek Törökországból — Magyarországon át — Lengyelországba szállítják. A magyarok páratlan előkészületeket tesznek arra a tisztességtetésre, ami megilleti a magyar szabadságharc egyik legnagyobb hősenek haza vándorló hamvait. Reméljük, hogy a lengyelekkel való baráti nexusaink ez alkalommal módot fognak nyújtani arra, hogy a nagy hősenek egyetlen szobrát kiemeljék az ócska vasak közül valamelyik marosvásárhelyi gránáriumból, hová 19-ben dobta be az elfogult sovénizmus, Huszár Adolf momentális remekét. Osztrolenka csillaga még sem való az ócska vasak közé!

— A műkedvelő-előadások műsorán a 9520—1928. számú miniszteri rendelet értelmében csak előleges miniszteri rendelet alapján szerepelhetnek szindarabok. Ez azt jelenti, hogy minden kis semmitmondó egy felvonásos bohózat, mely műfaj pedig műkedvelőink kedvenc programpontja volt, egy hosszú instánzia tárgyát fogja képezni s bizonyára hónapokkal az előadás időpontja előtt be kell nyújtani a kérvényt, hogy ideje legyen megfutni a hosszú utat a miniszter asztaláig. Bemutatandó a szindarab és a szereplők névsora is. A rendelet ugyan arról nem emlékszik meg, de kisebbségek részére bizonyára kötelező lesz a darab hitelesített fordítása, a szereplők állampolgári és születési bizonyítványa is.

— Április 8-ika repülő-nap. A repülés népszerűsítésére alakult egyesület értesítése szerint a központi igazgató tanács tervbe vette egy repülő-nap rendezését s annak idejét országosan április 8-ikára tűzte ki. A repülő-nap célja — mondja a népszerűsítésre hivatott szerv — egyrészt propaganda természetű másrészt a légi erők fejlesztésére szükséges anyagi eszközök gyűjtése. A belügyminiszter február 20-diki körrendeletével kéri a hatóságokat, hogy április 8-ára a repülő-nap sikerének érdekében a legmesszebbmenő erkölcsi támogatást nyújtsák. Azt igen. Az erkölcsi támogatást mi is vállaljuk s annak eredményét garantáljuk, az anyagiakért nem vállalunk felelősséget. Nagyon-nagyon koldusok vagyunk, igen tisztelt Belügyminiszter Ur!

— A sétatér elhanyagolt utjain az első tavaszi napsütésre már megjelentek a sétatörök. Sajnos, — úgy látszik — a sétatér rendezésével, a padoknak kihelyezésével senki nem törődik. A fatolvajok a sétatér végén, a kerek erdő egyik öreg tölgyfája alatt felállított masszív fapadot sem kimélték, azt is elemélték. Pótlásáról bizonyára senki sem fog gondoskodni. Az illetékesek figyelmét ezuton is felhívjuk — városunk ékességének — a sétatérnek, intenzívebb karbantartására.

Figyelem! Szenzáció!
El ne mulassza a mai mozi-előadást megnézni!
Délután 4, este 8 órakor.

Mi a rádió?

Irta: *Vértes Vilmos* mérnök.

Alig 30 esztendeje annak, hogy Marconi olasz fizikus az angliai Bristol csatornában első sikeres szikratáviratával a világetert megremegtetette.

Harminc év, — aránylag rövid idő, — azóta szüntelenül száguldának az elektromos hullámok a térben, örült iramban visznek magukkal táviratot, beszédet, éneket és zenét, körülöttünk zszibong az éther, ahová nyulunk a levegőben, messzi országok üzenetét markolja a kezünk, nem csoda hát, ha minduntalan kísért a kérdés, mi is ez a csoda voltaképen, mi történik itt a levegőben körülöttünk?

Elvezetem Önöket ennek a titokzatos boszorkánykonyháának a belsejébe és meg fogják látni, hogy a csoda nem is csoda, hanem egyszerű fizikai tüneményeknek általunk irányított láncolata és hogy ez a rakoncátlannak látszó hullámhad a levegőben egyetlen kézlegyintésünkre a legszófogadóbb hívünk lesz: fülünkbe huzza a nótánk, eléneklí a dalunk és alázatosan meghódol a fizika parancsoló törvényeinek.

Mi a rádió? Ki találta fel? és kik fejlesztették a mai csodás tökéletességig?

Az 1800-as évek közepén történnek az első kísérletezések drótnélküli hírvitelre. A kísérletezések alapja Herz Henrik Karsluhe-i fizika tanár kísérleti megállapítása, mely szerint az elektromos erők hullámmozgások alakjában terjednek tovább a térben. Herz megállapította, hogy az elektromos hullámok ugyanazon természeti törvényt követik, mint a fény látható hullámai, egyszóval: hogy egy elektromos szikra, egy elektromos kisülés, egy bizonyos mennyiségű elektromos energia felszabadulását és a térbe való kisugárzását jelenti, mely kisugárzás hullámmozgások alakjában megy végbe. Az egész jelenség oly sebességgel folyik le, hogy az emberi szem az elektromos erők ide-oda száguldását nem is veszi észre és csak egyetlen szikráról vesz tudomást.

A rezonator.

Herznek sikerült mérnie a hullámok kilengéseinek nagyságát és a hullámok hosszát is. Készüléke, mellyel ezeket a méréseket eszközölte: az elektromos rezonator, melyet elnevezhetünk az elektromosság szemének. A rezonator egy körbe hajlított drótból állott, melynek végére két fémgolyó volt erősítve. A golyók finom beállítók segítségével egymáshoz közelíthetők és távolíthatók voltak. A rezonator annál érzékenyebb volt, minél kisebb volt a fémgolyók közötti távolság. Ha ezt a rezonator elektromos hullámok utjába állítjuk, elektromos együttrezgés létesül, mely a gömbök között szikraképződés formájában jut kifejezésre.

A Herz-féle rezonator mint „elektromos szem“ még gyenge és érzéktelen, csak az erősebb sugarakat veszi észre és erejüket csak közelítőleg tudja megbecsülni. Drótnélküli jeladás felvételére alkalmas még nem volt, de igazolni lehetett vele az elektromos hullámzás elméletét és ezzel a felfedezéssel le volt fektetve a szikratáviratozás alapja.

A kohärer.

1890-ben Branley feltalálja a „Kohärer“-t. Egy újabb és érzékenyebb szerv az elektromos hullámok felvételére. A kohärer egy üvegcső fémszemcsékkel megtöltve. Ha a csövön áramot vezetünk keresztül, úgy azt tapasztaljuk, hogy az áram nagy ellenállásra talál és nem tud áthatolni a csövön. Amint azonban a csövet elektromos hullámok kéri,

az ellenállás megszűnik és az áram megindul. A tünemény úgy magyarázható, hogy a fémszemcsék tisztátlanságai szigetelő réteget képeznek, amelyet az elektromos szikrák áthidalnak.

Megszületik az antenna.

A Herz-féle hullámok és a Branley-féle „Kohärer“ számos tanulmányozója foglalkozott a drótnélküli táviró gyakorlati megvalósításának problémájával. A legbuzgóbb kutatók közül feltűnik Marconi, akit annyira megkapnak Righi tanárnak a Herz-féle sugarokról tartott előadásai, hogy az alig 20 éves ifju atyjának Bologna melletti birtokán komoly, kitaró kísérletekhez kezdett. Kísérletének alapja az u. n. „Oscillátor“ készülék volt, amellyel igen hatásos szikrákat lehetett előállítani. Marconi rájött, hogy nagy távolságra terjedő hatás érhető el, ha az „Oscillátor“ egyik sarkát a földdel, másik sarkát egy függőleges levegőbe nyuló dróttal köti össze. Így született meg az elektromos energia kisugárzó szerve: az „Antenna“.

Marconi feltalálja a szikratávirót.

Az oscillátor erőleljes szikrát létesített, a szikrázással felszabadult elektromos energiát a magasba nyuló antenna kisugározta a térbe, a vevő antenna felfogta, a kohärer érzékelte.

A leadó állomás áramkörébe megszakított iktattak, amely a Morse jeleknek megfelelően adta le a rövid és hosszú szikrákat, a vevő állomáson a kohärer áramkörébe egy író készülék került, amely az érkező jeleket regisztrálta: ime az első szikratáviró!

1897-ben mutatta be Marconi nyilvánosan ezt a szikratáviró készüléket, mellyel 5 kilométerre sikerült vezeték nélkül jeleket közvetíteni.

Öt kilométer, óriási teljesítmény volt akkor és Marconi bizonyonnyal örültnek és fantasztának minősítette volna azt, aki olyan jóslásokba mert volna bocsátkozni, hogy 30 év mulva iskolás gyarmekok fognak saját gyártmányu adó és vevő készülékekkel ezer kilométereken át rádióan egymással szórakozni.

Négy-öt éven át a kísérletek főképen arra irányulnak, hogy nagyobb elektromos energiát lehessen felhalmozni, hogy ily módon növelhető legyen az áthidalt távolság.

1900-ban kezdi a Siemens-társaság az első gyakorlatilag használható gépeket gyártani, 1903-ban fuzionál a Siemens-gyár az AEG-vel és megalakítják az azóta is fennálló Telefunken társaságot.

Mi a dedektor?

A Telefunken társaság munkába kezd és még az első évben meglepi a világot egy szenzációs találmánnyal: a „Dedektor“-ral, amely egy csapásra kiszorítja a koharert a felvevő készülékből.

A Detektor szerepe ugyanaz, mint a kohäreré. Az érkező elektromos hullámok érzékelése. Lényege az, hogy két helyesen megválasztott anyag kis felületen érintkezik egymással és a rajtuk keresztül vezetett elektromos áramot az érkező hullámok hatása alatt azok intenzitásának megfelelően erősebben, vagy gyengébben vezetik. Ha a 2 anyag helyesen van megválasztva, úgy az áramforrás is feleslegessé válik, a két érintkező felület, mint „thermoelem“ működik és maga szolgáltatja vezetőköreének áramát, amely amint láttuk az érkező hullámoknak megfelelően erősödik vagy gyengül.

Ez a Detektor, ha csak nagy légköri zavarok nem befolyásolták, igen érzékeny szerve volt a szikratávirónak.

Ezzel aztán el is érte a drótnélküli táviró: a szikratáviró a fejlődésnek egy olyan fokát,

amelyet már csak újabb elvekkel, újabb irányban lehetett tovább fejleszteni.

Felmerült a kérdés: hogyan lehetne a leadott jeleken kívül beszédet is közvetíteni.

A kísérletezők hamar rájöttek, hogy az eddigi szikratávírozással célt nem érhetnek. Az elektromos szikra ugyanis „csillapított rezgés”-t létesít. A hullámok, melyek a szikrázás folytán megindulnak, hamarosan veszítenek erejükből és egyre gyengülnek. Az egyes szikrázások között idő telik el és ezekben a szünetközökben állandóan megszakadna és értelmetlenné válna a beszéd. Olyan hullámzást kellett tehát létesíteni, melynél a gyengülő energiát állandóan pótolni lehetett. Az ilyen rezgés, melynek kilengései nem csökkenek: „csillapítatlan” rezgés. Beszéd vagy összefüggő hangsorozat továbbítására csakis a csillapítatlan rezgések alkalmasak.

Közeledünk a rádióhoz.

1906-ban megindulnak a kísérletek, hogy elektromos gépekkel létesítsenek nagy változású elektromos hullámzásokat. És bár a dolog megoldása géptechnikai nehézségekbe ütközött, mégis hárman, egyidőben, különböző utakon megtalálták a probléma helyes megoldását.

Elteltek ezeknek a gépeknek az ismeretétől, mert ez nagyon messzire vezetne és csak annak a megállapítására szorítkozom hogy ezekkel a gépekkel meg volt oldva a tökéletes csillapítatlan hullámok létesítésének problémája.

Küszöbön állott a drótnélküli telefon: a rádió megvalósulása.

A leadó állomás elektromos gépei csillapíthatatlan rezgéseket létesítenek, melyeket az antenna kisugároz a térbe. Az antenna körébe mikrofont iktatunk, a mikrofon áramköre a hanghullámoknak megfelelően erősödik vagy gyengül és ugyanilyen arányban módosítja a térbe jutó hullámokat is. A rádióhullámok — hátukon a hanghullámokkal — megérkeznek a felvevő állomáshoz, a felvevő antenna rezgésbe jön, a hullámokat továbbítja a detektorhoz, a detektor összeköttetésben van egy telefonhallgatóval és miután a detektor áramköre pontosan az érkező hanghullámok váltakozásait követi, a fejhallgató visszaadja a leadott hangot.

A rádió továbbfejlődését az a körülmény hátráltatta, hogy a detektor nem volt eléggé érzékeny és alig néhány kilométerről lehetett vele a leadott hangot felvenni.

A legnagyobb haladást minden bizonnyal egy ujszerű detektornak: a rádió-lámpának feltalálása jelentette.

A rádió-lámpa óriási jelentősége.

Már 1910-ben elkezdi Fleming a Wehnelt-féle ventil csövet vételi célokra használni. Néhány évvel később de Forest forgalomba hozza az első gázzal töltött audiont.

Már az első gázcsöveknél kitűnik, hogy ezek a lámpák nemcsak felveszik a hangot, hanem egyúttal erősítik is. Így egy csapásra megoldódott a távolból való vétel és az erősítés problémája is.

Az erősítést már most lehetett a detektor előtt és utána is alkalmazni.

Az a tény, hogy a rádió-csővekkel erősíteni lehet, magában foglalta annak a lehetőségét is, hogy ezek a csövek leadónak rezgékeltőnek is felhasználhatók. 1912—13-ban készülnek az első csöves leadók, melyek jó hatásoknál és egyszerű szerkezetükkel fogva vezető helyet kaptak a rádió leadóállomásoknál.

Nagy vonásokban vázoltam a drótnélküli hírvitel fejlődéstörténetét; — rá fogok térni a mai modern rádióberendezések részletesebb ismertetésére.

(Folyt. köv.)

„ERZSÉBET”-MOZI

A KONVIKTUSBAN.

Alapítva 1911-ben. — Ig. váll. Neuwirth György.

Ma vasárnap, f. év április hó 1-én délután 4 és este 8 órakor:

Repülés a föld körül

Óriási kalandor-dráma két részben, mindkettő együtt lejátszva. Főszerepben **Ellen Richter, Hans Junkermann, Hans Brausewetter, Huszár Puffi** stb. stb.

Kezdetre pont 4 és 8 órakor.

Vendéglősök, korcsmárosok figyelmébe! A híres „Fabrica de Bere Luther” fiókraktárát Szászvároson a Str. Mihail Eminescu No. 5, a román kir. adóhivatal alatt lévő földszinti helyiségben nyitotta meg, hol a nagybani elárusítás eszközöltetik. 108 1—2

Méhek és méhkaptárak olcsón eladók. — Özv. Sassler Juliusné, Orăștie, Sétatér-utca. 110 1—2

Kitűnő minőségű kenyér- és tészta-lisztet a legutányosabb napi áron ajánl **F. Ábrahám**, kereskedő, Orăștie.

Cenzurat: de pretorul Dămian.

Eladó több méhkaptár különböző sistémában. — Stirc Nicolae, Orăștie, a vasutállomásnál. 107 1—2

Új gramophon-lemezek nagy választékban érkeztek,

Jókai összes művei megvételre kerestetik a „Szászvárosi Könyvnyomda Rt.” papírüzletében.

Légköri zavarok nem bántják, s a legtökéletesebb műélvezetben lesz része, ha

Parlophon

grammaphonon

Parlophon

lemezekről

hallgatja otthonában a világ legnagyobb művészeit.

E világhírű márka gyártmányai feltűnő olcsó árban a „Szászvárosi Könyvnyomda Rt.” papírkereskedésében kaphatók

Dr. Sváby Szanatorium

Orăștie, Str. Vlahuța 5. (Régi posta-u.)

megnyílt

105 2—5

sebészeti, nőgyógyászati, műtéti osztállyal.

∴ A műtéteket ∴
Dr. Roth Frigyes
szászsebesi operateur végzi.

Napi ellátási és gyógykezelési díj 200 lei, a műtéti és gyógyszer díjakon kívül.

Nincs a megyében napilap,

s így a megyei vonatkozású eseményeket, személyi és egyéb híreket, rendeleteket s üzleti vonatkozású hirdetéseket

csakis a megyében megjelenő ujságokból olvashatja.

Rendelje meg a 16 év óta fennálló s a megye minden részébe járó

„Szászváros és Vidéké”-t

Előfizetési ára: Egész évre 240, félévre 120, negyed évre 60 leu. Hirdetési olcsók!

Nyomatott a „Szászvárosi Könyvnyomda Részvénytársaság” gyorsajtóján.